

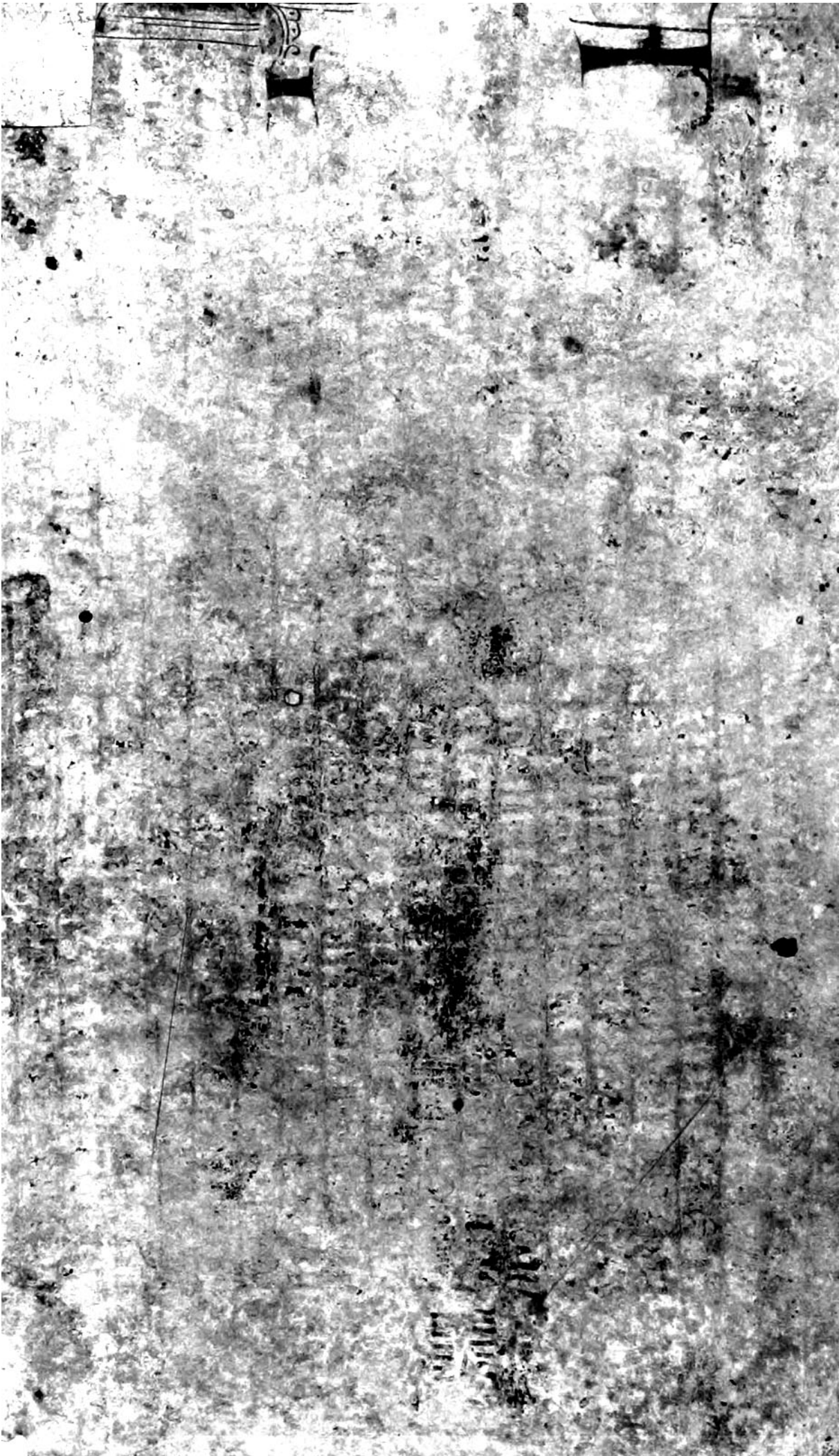
- Beispielhafter Auszug aus der digitalisierten Fassung im Format PDF -

Hippocratis Coi medicorum omnium sine controversia principis Aphorismoru[m] sectiones septem

Leonhart Fuchs

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](#) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

*Veritas mihi Libet
A. Sparr non Effelbach*

Hippocratis Coi

MEDICORVM OMNIVM SI-
*ne controuersia principis Aphorismorũ se-
ctiones septem, recens è Græco in Latinum
sermonem conuersæ, & luculentissimis, iis-
demq; breuissimis Commentariis illustratæ
& expositæ: adiectis Annotationibus, in
quibus quotquot sunt in Galeni Com-
mentariis loci difficiles, ad vn-
guem explicantur:*

PER LEONHARTVM FVCH-
*sium scholæ medicæ Tubingen-
sis professorem publicum.*

Post Phocela mibus

PARISIIS,

Apud Iacobum Bogardum, sub insigni D.
Christophori, è regione gymnasiij
Cameracensium.

1 5 4 5.

*Cornelius Lindt ex donatione Jais
Augusti 1711*

Z

Lat. 2. 4. 1892. 93

AMPLISSIMO EXIMIOQUE

patri ac Domino D. Ioanni Prechto

Abbati in Salmershueiler, Domi-

no suo plurimum obseruando,

Leonhartus Fuchsius Me-

dicus S. P. D.

*Occasio
scribēdo
rū Commē
tariorum.*

Q V V M annis abhinc tribus, amplissime pater, vicinos vndique agros pestilentia depopularetur, ac tandem Tubingam etiam inuaderet, factum est vt non tantum omnium professionum studiosi, quo ab immani hac lue tuti essent, sed & ipsi professores alio concesserint, adeoque schola nostra tota dissipata sit. Quapropter & ego propter copiosam familiam relicta Tubinga, alias sedes, vbi salubrior esset aura, quaerere coactus sum, concepta tamen aliqua spe vt exacta hyeme domum redire liceret. Verum quum ultra spem nostram pestilentiae contagio serperet, & in integrum ferè biennium protraheretur, interea temporis me aliquot medicinae studiosi secuti sunt, efflagitantes, vt in hoc otio, quod inuitis nobis dabatur, illis aliquod Hippocratis scriptum priuatim enarrarem. Postulatis quidem eorum, vtpote honestis & rectis, lubens parui, praesertim quod & mihi perpetuo hoc in otio, laeguerere & hebescere non tantum molestum erat, sed & parum aequum honestumque esse videbatur. Quum verò inter omnia Hippocratis monumenta nullum, quod iisdem hoc tempore enarrandum proponerem, aphorismorum libris, magis esse idoneum iudicarem, coepi pro mea tenuitate quam potui diligentissimè eosdem explicare, Galeni passim etiam adhibitis Commentariis. Nec domum redire per pestem, quod contagiones eius longius durarent, licuit, donec omnes ferè absolueremus. Absolutos tandem, quum plerique vt eosdem in communem studiosorum usum publicarem, crebris efflagitationibus vrgerent, iterum in manus sumo, ac retexo, vt aliqua

aliqua saltem ex parte magis exculi & expoliti in manus studioforum peruenirent, Oporinóque viro erudito & industrio excudendos trado. Atque hæc quidem consilij & instituti nostri ratio fuit, quod scio plerosque, tanquam inutile & superuacaneum, sugillaturos esse, eo quòd multorù hodie in hos Hippocratis libros extent prolixi Commentarij, adeò vt meos accedere perinde sit, ac si quis mari aquã affundat. Inter Græcos enim, eos saltem quorum scripta supersunt, Galenus, & post hunc Philotheus, eum laborem non infeliciter susceperunt. Extant etiam in hos libros Orbasij commentarij. Ex barbarorum medicorum turba Hugo Senensis, & Iacobus Foroliuiensis aphorismos Hippocratis iam pridem interpretati sunt. Prætereà nuper Antonius Musa Brasauolus ita prolixos in aphorismos illos Commentarios edidit, vt non videatur aliis vllum deinceps commentandi locum reliquum fecisse. Quare vt eorundem reprehensioni aliqua ex parte occurramus, atque falsam ex illorum animis de nobis conceptam opinionem euellamus, paulò prolixius instituti ac consilij nostri rationem tueamur necesse erit. Et quod ad Galeni quidem Commentarios attinet, fatemur eosdè sanè optimos esse, adeoque ab omnibus legendos & cognoscendos: tamè quòd constet eos interdù succinctiores esse quàm vt omnibus satisfacere queant, aut inuolutiores quàm vt à singulis intelligantur, horù ruditati consulere cupientes, nostra quoq; post tati viri enarrationes vt accederet explicatio, curauimus, vt eiusdè ope & auxilio Hippocratis germanã passim assequeretur sententiã. In quibus tamè vnicè cauimus, ne illa quæ in Commentariis Galeni essent abudè dicta & exposita, repeteremus. Atque hinc est qd toties in nostris explanationibus ad Galeni Commentarios ablegemus lectorem. Cæterùm ne illos in Galeni Commentariis aliquid remoraretur, annotationes etiam breues & perspicuas adiecimus, in quibus loca in illis difficultia omnia enarrauimus. Philotheum certè Græcum integrum nondum vidi, vt de illius scripto in præsentia quid censeam disertè exponere haud queam. quantum tamen ex fragmentis iis quæ Musa suis Commentariis passim aspersit, iudicare possum, non inutile scriptum puto: quanquam non semper Hippocratis germanum sensum nobis obocu-

Qui aphorismos Hippocratis Commentariis illustrarunt.

Galenii Commentarii.

Philothei Commentarii.

E P I S T O L A

los ponat, ideóque fit vt aliquoties in iis nostris Commentariis ab eodem dissentiamus. Quare quum nondum, quod sciam, latinitate donatus sit Philotheus, neque etiam vndique Hippocratis mentem satis expresserit, non erat cur illius scriptum, consilium nostrum turbare aut impedire pateremur. Commentarios qui Oribasij nomine circumferuntur esse spurios & adulterinos, noti⁹ ferè est, quàm vt à me demonstrari debeat. Quis enim credat, Oribasium, quem Galeni studiosissimum fuisse constat, tam absurda & multis modis ab illius placitis abhorrentia, suis Commentariis inferere voluisse? Cui & hoc planè adamantinum accedit argumentum, quòd istorum Commentariorum autor, quisquis tãdem fuerit, Ptolemæi Euergetis temporibus vixerit quemadmodum ipsemet in præfatione eius operis palàm testatur, dum inter cætera sic scribit: Ego ipse Commentarios conscripsi monente Ptolemæo Euergete. Si igitur huius Ptolemæi temporibus prædicti Commentarij conscripti sunt, fieri non potest vt ad Oribasium autorem rectè referantur, vtpote quem sub Iuliano claruisse, adeóque annis plus quàm sexentis post Ptolemæum Euergetem vixisse, ex historiis clarum fit. Præterea in Commentario 39. secundi libri, Virgilij carmen & Terentij comœdias ægrotantibus legendas esse hortatur, quorum vterque multis seculis Oribasium præcessit. Terentijs enim Ptolemæi Euergetis, Virgilius autem Iulij Cæsaris ætate floruit. Atque hinc etiam suspicio nascitur, hos Commentarios non à Græco homine, vtpote quem non est verisimile Latinorum autorum, sed potius Homeri & Aristophanis mentione delectatum fuisse, scriptos esse. Quod miror cur Andernacus, qui primus quod sciam, hos Commentarios Oribasio adscripsit, non animaduertit. Ego quidem hos Commentarios ante annos plus minus triginta, sed parum Latinos, transcripsi. quos Petrus Bucardus, olim præceptor noster, quum Ratisbonæ in quadam Iudeorum Bibliotheca inuenisset, hoc nomine Iudæi Commentarios appellauit. Quicumque igitur horum Commentariorum autor sit, certè luce meridiana clarius est, Oribasium non esse. Quum verò is etiam in explanandis Hippocratis sententijs mirificè ineptierit, non erat cur nos ab instituto nostro reuocare potuerit. Quanti faciendæ sint

Hugonis

*Commēta
rii qui Ori
basij nomi
ne circun
feruntur
quales.*

*Quo tēpo
re autor
eorū com
mentario,
rum uixit
rit.*

*Petrus Bu
cardus.*

Hugonis & Foroliuensis in hos Aphorismorum libros e- *Hugonis*
narrationes, omnes verè docti sciunt & intelligunt. Quum *& Foroliu*
enim linguæ eius auctoris quem explicandum susceperunt, *uensis cō*
rudes planè & ignari fuerint, non est cur illum rectè & cā- *mentariū.*
didè enarrare potuerint. Et certè ineptæ ac ridiculæ eorun-
dem multis in locis expositiones, quàm nihil eorum quæ
Hippocrates scripsit intellexerint, abundè testantur. Non
debuerunt itaque nos ab instituto cursu reuocare istorum
hominum insulsi Commentarij, vtpote quos è scholis me-
dicorum, cum illorum affectis præstat totos eiici & explo-
di, quàm magno detrimèto studiosorum manibus teri. An-
tonij Musæ Brasauoli Commentarij satis quidem prolixi *Antonij*
sunt, id quod minime mirum est: quandoquidem vnam & *Musæ*
eandem rem, magno legentium tædio, ter repetat. verum *Brasauoli*
quum non rarò in iis à germana Hippocratis sententia il- *commen-*
lum aberrare, & sibi ipsi etiam interdum pugnantia scribe- *tariū.*
re animaduernerimus, vt in publicū post ipsius nostræ quo-
que Enarrationes exirent, voluimus, vt scilicet ex iis veri-
tatis amantes sole clarius cernerent, quantum ille multis in
locis de veritatis tramite deflexerit. Nemo autem velim ex-
istimet, me virum hunc, quem propter communia studia
plurimum amo, magnique facio, ideo reprehendisse toties
quòd eum oderim, aut de eius existimatione aliquid detra-
here voluerim: longe enim absum ab illorum ingenio, qui
ex aliorum bonorū virorū reprehensionibus, sibi nescio quā
laudem ac gloriam comparare student: sed potius vt mone-
rem parum peritos, ne improvidè singula quæ ille in com-
mētariis suis promit, tanquā Delphica oracula suspiciāt, &
admirantur. Quare hoc sibi planè persuadeant omnes ve-
lim, me nullis inuidiæ aut liuoris stimulis, sed veritatis po-
tius amore ac studio, qua nobis nihil antiquius, vt omnes
tam sacræ quàm prophanæ attestantur literæ, esse debet, im-
pulsus fuisse, vt passim Musæ enarrationes improbauerim.
Et quidem spero, Musam, nostram hanc censuram non æ-
grè laturum: maximè quum etiam ipse sapius à Leonice-
no & Manardo, viris doctissimis & præceptoribus suis, dis-
sentiât. Libera enim esse debēt bonorū & doctorum virorū
iudicia. Quum itaque nemo illorum qui post Galenū Hip-
pocratis aphorismos explicare aggressi sunt, mihi omni ex
a iij parte

EPISTOLA.

parte satisfecerit, meas quoque de iis qualescunque has cogitationes in studiosorum commodum edere volui. Neque puto hunc laborem temerè esse à me susceptum, quum quàm plurimas sententias secus quàm alij interpretes fecerint, exposuerim : id quod ex collatione studiosi manifestè deprehendent. Quinetiam spero, his meis expositionibus, si nullo alio, hoc saltem nomine quod breues, luculentæ, & perspicuæ sint, apud veritatis studiosos me gratiam initurum aliquam. Inutiles enim & ociosas disputationes, quibus plerique impense delectantur, omnes rescidi: ea tantum quæ ad germanam Hippocratis sententiam scrutandam cōducunt, proferre contentus. Vt autem nostræ explanationes rectius à studiosis assequerentur, Græcas quoque Hippocratis sententias Commentariis præmisimus : quas etiam in latinum conuertimus sermone, multis quidem in locis aliter, & ut confido melius, quàm sint à Leonicensi redditæ. In summa, dedimus strenuam operam, ut tales essent Commentarij nostri, unde aliquid frugis ad studiosos peruenire posset : ad quorum quidem commoditatem omnia mea dirigo studia, directurusque sum quoad mihi per Dei misericordiã esse superstiti contigerit. Nec ab hoc instituto patiemur nos auocare leonem illum rugientem, ac fœnum in cornu habentẽ, naribusque aduncis nimium indulgentem: qui me nihil tale de se meritum, per hominum ora, quadam in præfatione traducere voluit, quasi aliud non agam, quàm quod furto & rapinis me subdole sustentem. Scio quidem illi has calūniatrices voces inuidiam extorsisse: quæ quantum hunc exagitet, iniqua eius de multis bonis, doctis, atque de studiis optimè meritis viris iudicia abudè testantur. Optarem itaque, ut furorì illi, quo per interualla agitari videtur, frenũ imponeret, iracundiãque illam plusquàm caninam reprimere: planèque sibi persuaderet fieri non posse, ut ex iniusta aliorum reprehensione aliquid laudis sibi comparet, imò hac ratione se magis in multorum bonorum virorum venire odium. Præstaret igitur, mea quidem sententia, ut toto animo & studio omni in hanc curam incumberet, ut pro collata sibi diuinitus gratia medicinam, aliasque artes strenuè iuuaret, cæterosque qui idem facere pro virili sua conantur, præ se non contemneret, sed eosdem potius exoscu-

*Respondet
calumniis
cuiusdam
nuidi.*

exosculetur, atque ut secum strenuè pergant adhortentur, ut collatis ita mutuis operis barbaries omnis profligaretur, explodereturque. Quod ad me quidem attinet, veterum & recentium etiam quorundam scriptis me esse adiutum ingenuè fateor, neque quoad viam, fateri desinam. Proinde eorundem semper in meis vigiliis honorificam feci nominatim mentionem, aut saltem in præfationibus ipsis eorum opera me esse adiutum, disertè testatus sum. In primis autem Hippocratis, Galeni, aliorumque veterum testimoniis libenter vtor, meaque omnia, quoad fieri potest, ad ipsorum dogmata refero. Neque enim temere noui alicuius placiti, quod plerique hodie faciunt, autor ero. Quin eos potius, si qua in parte obscuriores sunt, aut minus rectè sensisse videntur, candidè interpretabor, honestisque rationibus excusabo. Non est verò cur conuiciator ille se solum apem, reliquos autem omnes fucos, aut potius fungos, esse credat. Si enim sibi suum mellificium ex veterum floribus apis instar, concinnare licuit, quò fit ut aliis hoc ius mellificandi præripiat? An non aliis quoque hac ratione sua parare mellificia licebit? Nisi fortassis, quod censeo, hoc sibi certò persuaserit, se solù in Galeni aliorumque veterum penetralia esse admissum, reliquos autè omnes ad vnum exclusos. Atqui fallitur sanè plurimum, nimiùmque φιλαυτία sibi imponit. Me quidem sciat non esse tam stupidum, neque rerum medicarum ita ignarum, ut mihi à suo aut alterius mellificio pendendum sit, Non desunt nobis neque artes, neque rationes, quibus & nobis nostra parare queamus honestè mellificia, neque opus est ut fuci instar, alienis perpetuò fruamur. Præterea est mihi Galenus æquè notus ac illi, utpote quem nunc annis plus vndecim perpetuis, non tantum domi & inter priuatos parietes sedulò & diligenter lego, verùm etiam publicè quotidie enarro. Quare si in nostris scriptis reperit, quæ consentanea sunt iis quæ in suis prodidit Commentariis, non oportebat dicere statim furtum, sed potius doctrinæ aliquam consensionem, atque adeò ex eodem autore, cuius vterque studiosus est, illa hausta esse. Quomodo autè de illo malè meritus sim, quum de eius conuersionibus & studiis semper honorificè senserim, locutus sim, & scripserim, eoque nomine quorundam in me magnum odium concita-

EPISTOLA

rim, non video: nisi illi placeat perpetuò ingratum esse, ma-
 lúmque pro bono reddere. Potuissem quidem hætenus, nisi
 pacis & concordiaë amans fuisset, ex illius Commentariis
 loca aliquot proferre, atque quàm manifestis erroribus ei-
 sent inuoluta, ostendere: at propter communia studia, &
 quòd parum vtilis esse has contentiones ac rixas cognosce-
 rem, silentio eadem transire malui, quàm acerbius insectari.
 Neque etiam mihi graue fuisset, plerasque illius cauillatio-
 nes deuorare, modò iis non addidisset atrocia conuicia, quæ
 sine existimationis & fama nostræ iactura ferenda diu-
 tius non erant. Satis autem sit in præsentia docuisse, quòd
 furtum nobis falsò obiecerit: nisi furtum appellet, veterum
 & aliorum etiam interdum, testimoniis vti, & eorundè in-
 uenta suis addere. Quòd si facit, ipse suo quidem iudicio fur
 omnium maximus sit necesse erit. Nam si ex suis Commen-
 tariis ea quæ ex Plinio, Dioscoride, Galeno, AEtio, Paulo,
 & aliis transcripsit, exemeris, quid rogo reliqui erit? Nun-
 quam tamè in eam rapiar demètiã, vt in iis conscribendis
 eius non vnicè operam & diligentiam probem. Vt cunque
 enim veterum scriptis tua exornes, ac polias, iudicio tamen
 opus erit vt illis commodè & in loco vtaris, atque ne falsa
 pro veris arripas, ac singula ridiculè tuis inferas. Hæc itaq;
 pro nominis nostri existimatione tuenda & tegenda, obiter
 dicere nunc volui. Nam bona quidem spes est, annos furo-
 rem illum non nihil repressuros esse, maximè quum male-
 dicendi studium nulla prorsus sequatur commoditas. Quòd
 si tamen perget malè loqui, fortè peius audiet. Ad institu-
 tum igitur nostrum reuertentes, hos nostros in Hippocra-
 tis aphorismos Commentarios, quos in communem studio-
 forum vsum ea qua potuimus diligentia exarauimus, auspi-
 cio nominis tui, Pater amplissime, publicandos esse ea po-
 tissimú de causa duximus, vt ita tibi, qui nuper in excelsum,
 propter excellentes tuas virtutes, honorú fastigiú conscendi-
 sti, cògratulãdi mihi daretur occasio. Vt autè tibi cògratula-
 rer, non parum me impellit spes illa, quam de te, concepì
 sanè optimam: in spem siquidem certã venio, te in hoc ho-
 noris gradu constitutum, plurimum tum ecclesiæ, tũ litera-
 rum studiis profuturum. Neque enim puto à fratribus tuis
 Basilio & Georgio, viris doctrina & prudentia claris, quic-
 quam

... und die nächsten 10 Seiten ...
... and the next 10 pages ...

IN HIPPOCRAT. APHORIS.

& ipse sanguinis vomitus cessat. quod Hippocrates loco iam citato iis verbis testatur: Mulieri, inquit, sanguiné euomen-
 ti, menstruis erumpentibus, solutio fit. Cæterum dictionem
 Suprà, necessariò, vt dictum est, per os interpretamur, vt ni-
 mirum hac ratione sanguinis è narib. profluuium excluda-
 mus, quod magna ex parte est iudicatorium, atque adeò bo-
 num, & minime malum. Hinc est quod Hippo. infrà, sect. sci-
 licet 5. Apho. 33. dixerit: Menstruis deficientib. sanguis è na-
 rib. promanans, bonum. Quod si vero nigra infrà deiiciun-
 tur, bonum est. Sic enim, vt in contextu Græcorum est ver-
 ború, legēdum. vel in eum modum, *κᾶτω ἢ τὰ μέλαινα ὑπο-
 χωρεῖν ἢ ἀγαθόν*. Non autem simpliciter, *κᾶτω ἢ ἀγαθόν*.
 Infra autem Galenus & Philotheus interpretantur, per hæ-
 morrhoidas. Bonū vero, *ἄμεινον*, id est melius. Per hæmor-
 rhoidum enim profluuium melancholicus humor quem ho-
 minis natura coaceruauit, vacuatur. Quod Hippocrates etiā
 infrà iis significare verbis voluit: Atra bile vexatis, hæmor-
 rhoides superueniētes, bonū. Huic lectioni Galenus in Cō-
 mentariis subscribit. Sunt exemplaria in quib. ita legitur,
κᾶτω ἢ ἀγαθόν, καὶ τὰ μέλαινα διαχωρήματα κακόν, infrà au-
 tem bonum: hoc est per hæmorrhoidas, melius. Et nigræ de-
 iectiones, malum, vt dictum est suprà, nempe Aphor. 21. si-
 gnificant. Atque hæc quidem lectio manifeste hæmorrhoi-
 das à nigris per aluum deiectionibus distinguit.

ANNOTATIONES IN GA-
 leni Commentarios.

De nigris deiectionibus sermo, &c.) Rectè sanè hunc in
 modum Galeni verba est interpretatus Leonicens, nō ob-
 stante quòd in Aldino codice locus ille sit deprauatus. De-
 Aldinus *codex e-* siderantur enim illic aliqua, hæc nimirum verba, *διαχωρη-*
mēdatus • *μάτων μελάων. νῦν ἢ περὶ τῶν*. Proinde Galeni verba ita
 legenda erunt, *ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφορισμοῖς ὁ λόγος αὐτῶ γέ-
 γονε περὶ τῶν διαχωρημάτων μελάων. νῦν ἢ περὶ τῶν δὲ
 τῶν σώματος*, &c. Disrupti sanguinis.) Græcè, *τρόπον αἱμορ-*
αἱμορ- *ραγικόν*, per modum copiosi & cum impetu fluentis sangui-
ραγία. nis. Est enim *αἱμορραγία*, vt testis est Definitionum libri au-
 tor, *αἵματος λάβρος ἔκχυσις*, copiosa sanguinis effusio. Ma-
 lum.) Græcè, *κάνισον*, pessimum. In Epidemiis.) Libro ni-
 mirum 6. part. 5. Aphorif. 25. vbi ita scriptum reliquit: Ab
 atra

atra bile liberant, quia simile per eas profluit, hæmorrhoides. De sanguine ex venis quod hæmorrhoidas.) Græcè, αὐτὸ τῶν αἰμορροΐδων, de hæmorrhoidibus. Tanquam sanate melāchol.) Græcè, ὡς ἰωμένων τὰ μελαγχολικὰ πάθη, tanquam sanantibus melancholica mala. Quod libro sexto Epidem. part. tertia Aphorif. 29. etiam monstravit Hippocrates, ita scribens: Hæmorrhoides habentes neque laterum doloribus, neque pulmonis inflammatione, neque depascēti ulcere, neque furunculis, neque terminthis, neque lepra, neque alphis corripuntur. Et sect. 5. Apho. 11. Atra bile vexatis, & renum malis, hæmorrhoides superuenientes bonum. Per hæmorrhoidem.) Græcè δὲ αἰμορροΐδων, per hæmorrhoides. Siue supra modum.) Si enim plus quàm oporteat sanguinis per hæmorrhoidas profluxerit, iecur refrigeratur, atque adeò hydrops subsequitur. Si vero ex toto supprimatur, itidem hydrops, aut tabes consequitur, quemadmodum testatur Hippocrates, qui ita scriptum reliquit: A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si vna non seruetur, periculum est aquam inter cutem vel tabem aduenire.

σ. aph. 12
cc

APHORISMVS XXVI.

Ἡμὲν ἔτι πρὸ δυσεντηρίας ἐχομένῳ, ὁκοῖαι ἄρ σάρκες ἔτι πρὸ χωρήσῃσι, θανάσιμον.

Si ei qui difficultate intestinorum affligitur, veluti carnes per inferiora exierint, letale.

Difficultas intestinorū letalis qua ratione cognosci queat, hoc in Aphorismo docet, inquiens. Si ei qui intestinorum difficultate laborat, partes intestinorum adeò magnæ excernuntur, vt carnis effigiem præ se ferant, letale est. Tanta enim tum erit exulceratio, vt neque caro coalescere, neque cicatrix, vt Galenus ait, obduci possit.

Dysenteria letalis signa.

ANNOTATIONES IN GALIENI COMMENTARIOS.

Adhuc constituuntur.) Græcè, ἔτι μὲν σπινθηροειδῆς, quum iam fiunt. Abiecta.) Græcè est, ἀπορροήσιον, abrasa.

Horum superficie interiore.) Intestina enim, vt testatur Galenus libro 4. de Usu par. corp. humani, duabus constant tunicis,

IN HIPPOCRAT. APHORIS.

*Tunicæ in
testinorū
duæ.*

tunicis, externa carnosiore, & interna membranosiore. Duplices autem factæ sunt, partim vt excretoria facultas ipsorum esset validior, partim vt hæc ipsa instrumenta minus afficerentur. Nam aliquando interior per dysenteriam, aliisque pathemata diuturna putrescit, interiore salua. ideoque tum accidit, vt interdum ægroti mortis periculum euadant. Recte igitur Hippocrates dixit carúculas in dysenteria excretas letale esse signum. Quippe alteram, adeoque externam quoque tunicam esse laesam & corruptam significant.

APHORISMVS XXVII.

Ὅσοι σιμὲν τοῖσι πυρετοῖσι μαιμορῶρα γέει πλῆθος ὀκοθενῶν, ἐν τῆσιν ἀναλήφεσι, τῆτέοισι μαικοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus per febres sanguis alicunde large & impetu eruperit, iis quibus reficiuntur alui humectantur.

Post sanguinis copiosi per febres eruptionem, interdum aluos humectari hac sententia docet Hippocrates. Fit autem id ipsum non tantum in febribus, sed & aliis morbis. Februm vero potissimum mentionem facit Hippocrates, quod hæc ipsæ magna ex parte, præsertim vbi ardentes fuerint, Galeno libro 3. de Iudiciis cap. 3. teste, per sanguinis è naribus eruptionem iudicetur. Non autem temere inquit πλῆθος, hoc est multitudo sanguinis: quippe si exiguus est sanguis qui profluxit, non est necesse vt subinde aluus humectetur. Neque enim tum calor naturalis imbecillus fit, vt si sanguis largè & cū impetu effluxerit. Quia vt paulatim profluit, ita etiam virtus ipsa paulatim refici potest, quemadmodum Hippocrates ipse supra docuit, dicens:

2. aph. 7.

Quæ longiore spacio temporis extenuata sunt corpora, lentè reficere oportet. Quæ vero breui, celeriter. In Commen. itaque Galeni vbi Græcè est, *ὅλα τὴν αἰμορῶρα γίαν*, conuertendum erit, ex copioso sanguinis profluuio, & non simpliciter, vt interpretes fecerunt, sanguinis profluuio. Alicunde, siue id è naribus, vt in febribus magna ex parte accidit, siue per vterum, siue hæmorrhoidas fiat, quum reficiuntur iam è morbo conualescentes, iis alui humectantur, propter alimenta quæ minus bene concocta in ventre morantur, neque in cor-

pus

pus distribuuntur. Quod quidem accidere solet, vbi plus ciborum assumptum fuerit, quàm natura euincere queat. Vbi vero sensim reficiuntur, neque plus quàm natura concoquere & distribuere possit, ingerunt, nō est necesse vt tum aluus humectetur. Repetitur hæc sententia libro 3. Prorrheticorum Aphorif. 40. iis verbis: Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus male afficitur, si non vrina concocta fuerit. Nam verbo *πονηρόνεται*, id est male afficitur, complectitur, & humectatur, & quæcunque in ventre perperam fiunt: aliis quidem morbis, aliis inflatis, vel ructu acido correptis, vel profus non concoquentibus. Omnia enim hæc caloris natiui inopiam consequuntur, ob quam & vrina aquosa esse apparet.

APHORISMVS XXVIII.

Ὅκοσοισι χολώδεια τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γενομένης παύεται. καὶ ὁκοσοισι κώφωσις, χολωδέων γενομένων παύεται.

Quibus biliosæ deiectiones sunt, iis surditate superueniente, desinunt. Et quibus surditas præcedit, iis biliosis deiectionibus superuenientibus, finitur.

Hippocrates hoc in Aphorismo, de surditate quæ facile soluitur, agit: docetque hanc fieri ob retentas biliosas deiectiones: & vicissim solui, vbi illæ superuenerint. Loqui autem illum de surditate quæ nō est stabilis, facile è verbo *ἐπιγιγνομένης* colligitur. Fit autem à flaua bile quæ ad cerebrū recurrit, quod humor sit facile mobilis. A pituita enim generata surditas stabilior est, quod is humor crassus & tenax sit. Nihil itaque mirū, surditate ex cursu bilis ad cerebrum facta, biliosas deiectiones desinere. Quod si vero biliosæ deiectiones surditatē sequantur, necesse erit vt biliosa materia è supnis ad inferiora trāslata, surditas cesset. Porro & si magna ex parte accidit, vt surditas in febribus orta per biliosas deiectiones cesset, tamen soluitur etiam aliis nonnunquam modis, quemadmodum in libello cui titulus est, De morborum decretorio, testatur Hippocrates inueniens: Quibus in febribus aures surdescūt, ce

IN HIPPOCRAT. APHORIS.

ij necessario febre non discussa delirant: quod quidem delirium sanguis è naribus fluens soluit, vel si venter solutus biliosa demittat, vel si difficultas intestinorù superueniat, vel coxendicum, vel genuum dolor.

» ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Affectus
ἐμ χέσει.

ἐμ ἔσει.
Febres
hætica

Non de ea quæ habitu diffic.) Græcè, ὅτι περὶ τῆς ἐμ ἔσει δυσλύτης: non de ea quæ stabilis est, & difficulter soluitur. Sunt enim duplices affectus corporis. Quidam leuiter in corpore nostro hærent, & facile soluntur, Græcisque ἐμ χέσει διαθέσεις dicuntur. Quidam in habitum abeunt, & difficulter soluntur, iisdemque ἐμ ἔσει, καὶ καθ' ἑξῆς vocantur. Hinc febres, quæ non nisi difficulter soluntur illis ἐκτικοί, sicuti contra quæ facile, χετικοί nominantur. Testis Galenus libro 8. Ther. metho. cap. 1.

APHORISMVS XXIX.

Ὅκόσοισιμ ἐν τοῖσι πυρετοῖσιμ ἐκταλοῖσιμ ἔσει εἶγεα γίνονται, δύσκριτα.

Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, ij difficile iudicium afferunt.

Rigores
sexto die
orti malū
portēdūt.
Rigor.

Rigorem sexto die in febribus ortum, hoc in Aphorismo, veluti eum qui morbum non iudicat, damnat. Per rigorem autem hic intelligere oportet, inæqualem vniuersi corporis cōcussionē & qualificationem: sic enim rigorem Galenus lib. 1. de Sympt. causis. cap. vltimo definit. Quod vt moneamus hoc loco, propter Cornelium Celsum necesse est. Is enim rigoris voce in alia significatione vtitur, nempe pro ea conuulsionis specie, quæ Græcis τρέμος, & interpretibus latinis distensio dicitur. Quod autem Hippocrates εἶγος appellare solet, hoc ille horrore algoremque interpretatur. Sed oportet nos à Celsi interpretatione recedere duplici de causa. Primo propter diutinam consuetudinem scholarum, quæ hac in significatione voce rigoris multis iam annis vti sunt. Dein, quia nisi id ipsum faciamus, latina voce, qua Græcorum exprimamus εἶγος, destituemur. Differre autem εἶγος & φρίκη, manifestissimum fit ex iis quæ scribit Galenus lib. 10. Ther. metho. ca. 4. Et lib. 2. de Sympt. causis, cap. 7. non obstante quod ex eadem

εἶγος & φρίκη
φρίκη dif
ferunt.

eadem causa, nempe mordacibus & acribus excrementis generentur. *ῥίγες* enim, *rigórve* latinis, fit, ubi eorundem acrimonia & impetus celeritas intenduntur, tum copia maior, & *ῥίγες*. laborantis virium infirmitas est. *φρίκη* autem, seu horror, oritur, ubi & qualitas predictorum, & impetus velocitas remissior, tum copia minor, & robur tristanti obfistit. *φρίκη*. Causas vero rigoris copiose docet loco iam citato Galenus. Et lib. 2. de Iudiciis cap. 3. Quibus itaque, inquit Hippocrates, in febribus, & iis quidem continuis, sextum diem attingentibus rigores accidunt, *δύσκριτα* sunt, hoc est *κακὴν ἐπιφέρει κρίσιμ*, difficile afferunt iudicium, aut sunt mali iudicij. Sed quæ ad huius dictionis dicique sexti ratione attinent, in Commentariis Galeni abundè explicantur. Non autem temerè à nobis antea dictum est, rigores sextanos in continuis febribus malum portendere iudicium: in intermittētibus enim quotidianis quamuis rigores sexto die fiunt, nihilominus tamen morbum solvunt. Hinc est quod infrà dixerit: Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvuntur. *aph. 63 huius sect.*

ANNOTATIONES IN GAL-
leni Commentarios.

In primo libro Epidemiōn.) Sectione scilicet 2. const. 2, Paulo ante.) Nempe Cōment. 2 2. In prognostico.) Scilicet lib. 3. Apho. 4. In hoc ipso Aphorismorum lib.) Sect. 2. Apho. 2 4. In primo Epidemiōn.) Sect. 3. in fine. Vel non firmiter, &c.) Græcè, *ἢ ὁ βεβαίαν κρίσιμ δηλονότι, ἐπιφέρουσα, ἀλλὰ ὡς εἰς ῥαδίως ἔωτροπιάζειν, ἢ εἰς μακροῦ ἐμπίποντα χρόνον*, vel non firmum iudicium afferre, sed ut facile sit fieri recidivam: vel in longum tempus incidens: non autem incidentes, ut Musa conuertit. Neque enim *ἐμπίποντα* refert *ῥίγες*, sed *κρίσιμ*, ut sit accusatiuus singularis. *Μυσα notatur.* Ceterum notandum hoc loco erit, firmam, fidam, certamve iudicationem esse, quæ nunquam redit. Et contrà infirmam, *Iudiciū firmum.* infidam ac incertam, quæ cum morbi recidiva fit. Testis Galenus qui libro 1. de Diebus iudicatoris ita scriptū reliquit: *πιστὴ καὶ βεβαία καὶ ἀσφαλὴς, ἢ μηκέτι ἐπανδρ χορμὴν. ἀπιστος ὅταν ἔωτροπιάζει.* Cum casibus.) Græcè, *καὶ μετὰ συμπτώματων δ' ἐσιν ὅτε χαλεπῶν, εἰ ἐκταῖα γίνεται*, accidit vero interdum cum difficilib. symptomatis, si proregetur. Quæ duo extrema verba nō rectè præterit interpretes, ut ex Græcis li-

IN HIPPOCRAT. APHORIS.

cis liquet, & alio quodā Galeni loco, lib. nimirum 3. Prog. Comment. 1. hunc planè explicante, vbi ita inquit: Intercidit quādoque sextus, qui malè iudicat, propterea quod symptomatis difficiliorib. interdum faciat excidere iudicationem in ὑπέκκρισις nominatam: quia iudicatio ultra debitum prorogetur tempus. Non enim integrè discutit morbū, sed imperfectè. Et si quando integrè, prorsus efficit recidivam. Quapropter rectissime diem sextum Galenus lib. 1. de Dieb. decretoriis tyranno comparat, dicēs: Nullus enim in hoc die iudicatur morbus, nisi cum difficilib. symptomatis, & periculo maximo, ad hæc absque fide, imperfectè, obscure, sine signis, & ad malum. Cæterum quæ sit infida iudicatio, paulo antè diximus. Imperfecta quidem est, quæ ex morbo aliquid reliquit. Obscura, quæ citra excretionem vel abscessum fit. Sine signis, quæ à nullo priore die est indicata. Mala, quæ in ægri perniciem omnino desinit. Ipsorum autem causas.) Nam quum omnes iudicationes in dies intercurrentes trālatæ nobis suspectæ esse debeant, quod scilicet id ipsum non fiat nisi propter erratā quædam interuenientia: maximè certè diei sexti iudicatio nobis suspecta sit oportet: quod is, vt ait lib. 1. de Dieb. iudicatoriis Galenus, perniciæ illius quem iudicandum suscepit, lætetur, de salute vero eiusdem tristetur, malè denique ægrum tractet, & longa punitione exercent. Quapropter quū iudicationes in dieb. intercurrentib. non fiant naturæ motu, sed morbi potius malitia, aut errore aliquo interueniente, malæ vt sint necesse est, quemadmodum suprā in explicatione Aphorismi 23. sect. 2. diximus paulo copiosius. De iudicatoriis diebus.) In Aldino codice legitur, ἢ τῷ τρίτῳ τῶν πρὸ κρίσεως. in tertio de iudiciis. Verum quum illic nullam fieri dierum iudicatoriorum mentionem constet, censeo cum interprete esse potius legendum ἢ τῷ τρίτῳ πρὸ τῶν κρίσιμων ἡμερῶν. Quū autem in 1. etiam libro Dierum iudicatoriorū plura de dieb. decretoriis habeat Galenus, præstat vt simpliciter legamus ἢ τῷ πρὸ τῶν κρίσιμων ἡμερῶν, in lib. de dieb. iudicatoriis.

APHORISMVS XXX.

Ὀκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἢν ἂν ὥρην ἄφῆ ὁ πυρετός, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibus

Quibus accessiones fiunt, si febris, quacunque hora dimiserit, eadem postero die inuasit, iis difficulter soluitur.

Hic Aphorismus ad artē quæ futura prædicit pertinet, quippe quæ febres futuræ sint longæ, quæ itē breues, ex hora qua accessio ipsa inuadit, ostēdit. *Initiū accessionis considerandum.* Initium itaque accessionis, non finem Hippoc. cōsiderandum esse monet. Si enim eandem semper horam initium eiusdem seruauerit, tum febrem illam difficulter solutam iri censendum. *δύσκριτον* enim hoc loco, Galeno in Cōmētariis teste, non significat nisi *δύσλυτον*. Quam interpretationē etiam Philotheus sequitur, dum inquit, *δύσκριτον, τὸ τῆσι μὴ κινύεται τὸ νόσημα*. Causam Galenus in Commentariis exponit, vt non sit necesse nos in huius Aphorismi enarratione esse longiores. *δύσκριτον.*

ANNOTATIONES IN GALIENI COMMENTARIOS.

Horam habentibus initij, accessionis, &c.) Græcè, τῶν ἀτακτῶν ἐχόντων πλὴν ὥραν τῆ ἀρχῆς τῆ παροξυσμῶ, iis qui habent inordinatam initij accessionis horam. Ostendere, *Interpretis lapsus.* non tamen.) Non rectè hanc sententiā interpreti conuertit. Quippe post verbum ostendere, finies sententiā colon esse debet, vt subīde noua sequatur, hæc scilicet, *ὃ μὴ ὅτι δὲ δύσκριτον οἶόν ἐστι*, &c. neque etiā hanc vocē *dyscriton* aliter possumus interpretari, &c. Vim demolientē.) Græcè, *μοχλείας γὰρ ὡς ἀνείποι τις ἰχυρῶς δεῖ τοῖς ἐσθρηγμέναις*. validiore enim, vt sic dixerim, cōmotione iis quæ stabilia sunt opus est.

APHORISMVS XXXI.

Τοῖσι κοπώσεσιν ἐν τοῖσι πυρεταῖσιν ἐς ἄρθρα, καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα, ἀρσάσεις γίνονται.

In febribus in quibus lassitudinis sensus est in articulis, & in buccis præcipuè, abscessus fiunt.

Hippocrates in hoc Aphorismo docet quib. potissimum in febrib. abscessus fieri solent, nempe in iis quib. lassitudinis sensus inest. Sic enim vocem *κοπώσεσιν* libro 2. cap. *κοπώσεσιν* septimo interpretatus est Celsus dicēs: Si lassitudinis sensus *δύσκριτον* in febre est, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abscedit. *πετοί.*

IN HIPPOCRAT. APHORIS.

Nec aliter infrà Comment. 33. exponit Galenus inquiring, *ὅταν ἐν πυρετοῖσι κπιόθης ἀσθησις ἢ*, quādo in febribus lassitudinis sensus fuerit. Cæterū sensus is lassitudinis, est eius quæ vel ex pluribus motibus qui præcesserunt est generata, vel eius quæ citra hos accidit. Siue autem ab externo aliquo, atque adeò manifesto motu, quem quis initio febris sustinuit, siue sponte & citra laborem aut motum aliquem acciderit lassitudo in febribus, abscessus necesse est fieri in articulis, hoc est iuncturis totius corporis, non tantum manuum & pedum. In spontanea enim lassitudine latiora articulorum spacia promptè in se vitiosorum humorum redundantiam suscipiunt. In non spontanea autem lassitudine fiunt ideo abscessus in articulis, quod lata sint spacia, & motu excalescenti excrementa corporis attrahant. Præcipue vero in iis febribus abscessus sunt in buccis malisve, triplici de causa. Primò propter calorem febrilem, quæ multitudinem humorum secum sursum defert. Dein propter materiam, quæ magna ex parte tenuis est, adeò vt & vi caloris suæque sponte præoptè superiora petat. Tertio, quod malæ buccæ sint admodum imbecilles, nequeantque ad alias corporis partes excrementa ipsa propellere. Buccæ autè, quas Hippocrates aliique Græci *γνάθος* nominant, sunt latera oris vtrique quæ spiritu retento inflantur. Latinis malæ etiam dicuntur. Hæ bellæ coloratis & ingenuis, pudore perfusis, rubent. Quare interpret *γνάθος* perperâ maxillas conuertit. Sunt enim maxillæ partes infrà buccas, ossa nimirū quibus dentes infiguntur, Græcis *σιαγόνες* & *γόνες* appellantur. Quod autem abscessus Latinis significet, in cap. 41. Compendij nostri exposuimus.

Sensus lassitudinis.

Articuli. Abscessus cause in lassitudinibus. Cur ab scessus in buccis maxime.

γνάθος. Buccæ. Malæ. Maxillæ. σιαγόνες.

ANNOTATIONES IN GALIENI COMMENTARIOS.

Dictum prius.) Sectionis 2. Comment. 5. Proprie labores nominantur.) Græcè, *κόποι*. lassitudines. Sic passim in huius Aphorismi Commentariis, pro laboribus dicendum erat lassitudines. Ex motibus.) Adiciendū pluribus. Græcè enim est, *ἕδι κινήσει πλείοσι*. Proprium peculiare.) Græcè, *ἰδίον καὶ ἰζαίρετον*, proprium & peculiare. Rariores in illis abscessus sunt.) Quib. scilicet laboris sensus non inest febribus. Circa maxillas.) Græcè, *περὶ τὰς γνάθος*, circa malas.

APHORISMVS XXXII.

Ὀκόσοισι μὲν ἀνισαμένοισι μὲν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν τὴν πονέσῃ,
ἐν ταῦθ' αἰ ἀρσάσεις γίνονται.

Quibus conualescentibus è morbis pars aliqua laborauerit, illic abscessus fiunt.

HAec Hippocratis sententia ad praefagiendi artem pertinet. quod enim futurum sit iis qui vbi iam è morbo conualescunt, aliqua parte laborauerint, aut doluerint, docet. Fient autè abscessus in ea parte quae laborauit, aut dolet: vtriusque enim πονέω verbum hoc loco, Galeno in Commentariis teste, significat. *πονέω.* Causam eius rei Galenus itidem in Commentariis suis exponit, vt nō sit opus nos in enarratione huius sententiae esse prolixiores.

ANNOTATIONES IN GA-

leni Commentarios.

Sicuti prius dictum.) Sectione scilicet 2. Comment. 1. 6. & 16. Illuc morbum decubere.) Græcè, ἐκείσε κατασκήπειν ἀποσημαία, illuc abscessum decubere. Sicuti & caliditas maior.) Sicuti vox abundat. Græcè enim legitur, καὶ θερμασία πλείω ἀνάπτεται. Quomodo autè caliditas natura apta est fluxiones attrahere, aut easdè recipere, Gal. peculiariter lib. 2. de Diff. feb. ca. 11. ostendit, vbi ex professo fluxionum causas exponit. Hoc.) Scilicet dolore. Atque imbecillitas.) Quomodo imbecillitas ad laborantem partem trāsuehat superuacua, luculèter Gal. mōstrat lib. 3. de Naturalib. facult. cap. 13. vbi ita scriptū reliquit: Sicut inter se particulae altera nutrimentū trahit, ita altera in alterā quod superuacuum est à se deponit. Et sicut trahētium ea vicit quæ erat valentior, sic & à se deponentiū. Est quæ hæc vocatarum fluxionū causa. Habet enim particula quæque natiuū quoddā robur, quo quod superuacuum est persequitur. Vbi igitur earum aliqua affectus cuiuspiam occasione imbecillior est reddita, ex omnib. in illam confluere quæ superuacua sunt, est necesse. Ea nāque quæcunque pars valentiss. est, in vicinas omnes reponit. Earum rursus singulae in alias quæ ipsis sunt imbecilliores, dein rursus illarū singulae in alias: id quæ eatenus lōgissime procedit, quoad ex omnib. fugatū superuacuum in vnā quāpiam maxime imbecillarū procūbat. Hinc nāque in aliā